

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE DÜĞME İLE İLGİLİ İNANIŞLAR ÜZERİNE MİTOLOJİK BİR İNCELEME

İsmail ŞENESEN¹

ÖZET

Kıyafetlerin vaz geçilmez bir unsuru olan düğme etrafında Türk halk kültüründe oldukça zengin bir uygulama alanı vardır. Düğme ile ilgili halk inanışları da bunlar arasında yer alır.

Bu çalışmada, düğme ile ilgili Türk halk inanışları derlenmiş ve yapısalci bir yaklaşımla sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Düğme ile ilgili olarak elde edilen malzeme, düğmenin yüklendiği sembolik anlamlar göz önünde tutularak mitolojik yaklaşımla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Türk halk kültürü envanterine gerek malzeme ve gerekse incelemeye elde edilen bulgular açısından katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: İnanış, Türk halk kültürü, düğme

ABSTRACT:

In Turkish folk culture, there is a quite rich application area around buttons which are an indispensable component of outfits. Folk beliefs associated with buttons are also considered among them.

In this study, Turkish folk beliefs related with buttons were compiled and classified through a structuralist method. The material obtained in connection with buttons has been tried to be analyzed with consideration of the symbolic meanings attached to buttons, and by conducting a mythological approach.

The expected contributions of this study to the Turkish folk culture inventory are both in terms of materials and the results obtained from the analysis.

Key Words: Belief, Turkish folk culture, buttons

GİRİŞ

İnsanların davranışlarını, günlük yaşamlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla edindikleri ve herhangi bir mantık kuralına uydurmadan sadece aktarmalarla benimsedikleri düşünce ürünleri olan halk inanışları, tarihin en eski çağlarından itibaren insanlığın hayal gücünde yaşayarak modern zamanlara kadar ulaşabilmiştir.

Birçok sözlük ve ansiklopedide inanç sözcüğüyle ilgili biri birine benzer ve biri birini tamamlayan tanımlar yapılmıştır; (TS, 2005, s. 965; Kirman, 2004, s. 112; Cevizci, 1996, s. 278; Boratav, 1999, s. 19; Eyüboğlu, 1998, s. 37).

Ferit Devellioğlu, “inanç” yerine “itikat” sözcüğünü kullanmış ve “1. Düğmelenip kalma bir şeye bağlanma, 2. İnanma, gönülden tasdik ederek inanma” biçiminde bu kavramı açıklamıştır (Devellioğlu, 2004, s. 468).

Halk inanışları insan topluluklarına millet olma özelliklerini kazandıran ve o topluma ait olan maddi ve manevi değerleri oluşturan önemli öğelerdir (Bayatlı, 2012, s. 40).

¹ Dr., Çukurova Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili ve Edebiyatı, isenesen@cu.edu.tr

Tanrılar, ruhlar ve insanlar arasında ilişki sağlayan bir sistem ve teknik olan Şamanizm'in (Çoruhlu, 2005, s. 15) inanç yönü incelendiğinde, Türkler arasında daha önceki dönemlerde görülen atalar kültü, tabiat kültürleri ve Gök Tanrı inancı ile Budizm, Manihaizm gibi dinlerin inanç ve uygulamalarının birleşmiş bir şekli olduğu anlaşılır (Ocak, 2000, s. 73).

Günümüzde Türk dünyasının herhangi bir yerinde ve Anadolu'da yaşayan halk inanışlarını değerlendirirken, İslamiyet öncesi inanç sistemleri ve dinlerinin de bu uygulamadaki izlerini aramak; çalışmaların tarihi ve derinlikli bir bakış açısıyla yapılmasına katkı sağlayacak unsurlardır.

Düğme halk inanışlarında karşımıza birçok yönüyle çıkan ve çevresinde gelişen uygulamalar ile çok çeşitli anlamlar yüklenen bir nesnedir. Kıyafetlerin vazgeçilmez unsuru olarak görülen düğmenin günlük hayatımızda inanışlara konu olmasıyla birçok işlevi de üstlendiğini görüyoruz.

Kuşkusuz halk inanışları konusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Araz, 1995, Çobanoğlu, 2003, Ergun 2004, İnan, 1972, Kalafat, 2006, Ögel, 1995, Tanyu, 1987 vd. gibi kitaplar, sayısız bildiri ve makale bunlar arasında sayılabilir. Halk inanışları konusunda yapılan doktora tezlerinin sayısı çok olmamakla birlikte (Bahadır, 2005; Çıblak, 2001; Sever, 2001; Şenesen, 2014; Ağcalar Bali, 2014), konunun yüksek lisansta daha çok ele alındığı görülmektedir. Düğme ile ilgili inanışların oldukça zengin ve konuyla ilgili olarak daha önce bir çalışma yapılmamış olması bizi bu konuyu araştırmaya sevk etmiştir. Çalışmamızın konusunu, Anadolu halk inanışlarında yer alan "düğme" konulu inanışların derlenmesi, sınıflandırılması ve değişik bakış açılarıyla incelenerek yorumlanması oluşturmaktadır.

Çalışmamızın amacı, düğme ile ilgili Anadolu inanışlarının ortaya konulması, bu inanışların bilimsel bakış açılarıyla yorumlanıp değerlendirilmeleriyle arkalarındaki inanç örüntülerinin ortaya çıkarılması ve Türk halk inançları envanterine kazandırılmasının sağlanmasıdır.

Çalışmada sahadan yapılan derlemeler yoluyla inanç malzemesine ulaşılmış, alan araştırmasının gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. 2010-2014 yılları arasında Adana ve ilçeleri merkez olmak üzere yapılan derlemeler, anket ve soru kağıdı yöntemleriyle seçilen değişik bölgelerden kaynak kişiye uygulanarak araştırma sahası genişletilmiş ve eldeki verilere ulaşılmıştır. Derleme malzemesinin evrenini 150 kaynak kişi oluşturmuş, çalışmaya ise 50 kişi örneklem olarak alınmıştır.

Elde edilen malzeme incelenirken yapısal bir bakış açısı denenmeye çalışılmış ve düğmeyle ilgili inanışlar ana eylem noktalarından ayrılarak sınıflandırılmışlardır. Sınıflanan bu eylemler, yüklendikleri işlevler ve simgeledikleri anlamlar açısından sembolik ve mitolojik yaklaşımlarla çözümlenmeye çalışılmıştır.

I. Düğme ile İlgili İnanışlar ve Bu İnanışların Mitolojik Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi

Kıyafetlerin değişmez bir unsuru olan düğme ile ilgili olarak Anadolu halk inanışlarında karşımıza birçok uygulama çıkmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre düğme ile ilgili inanışları şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

I. Düğme ile İlgili İnanışlar ve Bu İnanışların Mitolojik Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi

1. Dügmenin Kendisiyle İlgili İnanışlar
2. Dügme ile İlgili Eylemlerle Birlikte Değerlendirilen İnanışlar
 - 2.1. Dügme Dikme ile İlgili İnanışlar
 - 2.2. Dügme İlikleme ile İlgili İnanışlar
 - 2.3. Dügmenin Çatlaması, Kırılması, Kopmasıyla İlgili İnanışlar
 - 2.4. Dügmenin Kaybolması ile İlgili İnanışlar
 - 2.5. Dügmenin Bulunması ile İlgili İnanışlar

Bunları şöyle açıklayabiliriz:

1. Dügmenin Kendisiyle İlgili İnanışlar

Kıyafette bulunan düğmelerle ilgili olarak şu inanışlara rastlanır:

-Kıyafette düğmenin olması iyi kabul edilir. Dügme işe yaramasının yanı sıra kısımeti bereketi, şansını da simgeler (K. 1, K.2, K.5, K.8, K.10).

-Kıyafette bulunan düğme çift sayıda olmalıdır. Tek sayıdaki düğme şanssızlık ve kısmetsizliği getirir. Tek düğme sahibinin ömrü kısa olur. Kıyafette çift sayıda düğme varsa sahibinin ömrünün uzun olacağına inanılır (K.20, K.22, K.27, K.30, K.32).

-Açık renkli düğmeler koyu renkli düğmelerden daha iyidir (K. 7, K.8, K.9, K.21, K.22).

-Kıyafetler üstten çıkarıldıktan sonra düğmeler açık bırakılmalıdır (K.8, K.10, K.17, K.19, K.20, K.21, K.22).

Düğmeler, biçim itibariyle genellikle yuvarlak olmaktadır. Halk inanışlarında düğmeye yüklenen anlamlara bakıldığında kısımet, zenginlik, para şans, uğur gibi anlamların ağırlıklı olarak ifade edilmesi, “dügme ile para” arasında bir ilişki kurulduğunu düşünmemize neden olmaktadır. Dügmenin varlığının kısımet ve şans getirmesi, yokluğunun fakirlik, kısmetsizlik gibi olumsuzlukları çekmesiyle ilgili inanışlar, bu düşüncemizi doğrular nitelikte gibi görünmektedir.

Çift sayıların tek sayılardan üstün olması, açık rengin koyu renge göre tercih edilmesi ise, inançlarımızdaki renk ve sayı sembolizmiyle açıklanabilir.

2. Dügme ile İlgili Eylemlerle Birlikte Değerlendirilen İnanışlar

Dügme ile ilgili halk inanışlarında, bazı eylemlerin neredeyse düğmeden daha öne çıkarak düğmeye yüklenen anlamı değiştirdiği ve bizi inanç yönünden Türk kültürünün en eski dönemlerinde hâkim olan olgulara götürdüğünü görürüz. Dügmeyi dikmek, ilikleme; düğmenin çatlaması, kırılması, kopması; düğmenin kaybolması ve düğme bulmak; düğmenin simgelediği anlamlara güçlü fiil işlevlerini ekleyerek belli anlamlara ulaşmamızı sağlar. Her eylemin sonunda, ilkel dönemlerden kalan yasaların kendilerini yaşatacak bir yer bulduğunu görürüz.

Dügme ile ilgili eylemlerle birlikte değerlendirilen inanışları şöyle sıralanabilir:

2.1. Dügme Dikme ile İlgili İnanışlar

Dügme dikmeyle ilgili birçok inanışa rastlanmaktadır. Bu inanışlar şöyle sıralanabilir:

-Bir kişinin kıyafeti üzerindeyken dikiş/dügme dikilmez. Dikilmesi gerekiyorsa, kıyafetin mutlaka çıkarılması gereklidir (K.5, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.42, K.50).

-Kıyafet üzerindeyken dikiş/dügme dikilmemesinin sebebi kefenle ilgilidir. Çünkü sadece kefen cenazenin üzerindeyken dikiş dikilir (K.22, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.47, K.48, K.49, K.50).

Eğer bu yasağa uyulmazsa üzerine düğme dikilen kişinin başına pek çok olumsuz şey gelebilir.

-Bir kişinin kıyafeti üzerindeyken düğme dikilirse zihni kapanır (K.44); aklı başından kaçır gider (K.12, K.13, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.31, K.32, K.33, K.34, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48), bunalıma girer (K.12); rızkı kaçır, fakirleşir, kısmeti bağlanır (K.8, K.11, K.12, K.44, K.45); her türlü iftiraya, belaya ve kötülüğe uğrar (K.11, K.12, K.13, K.14, K.15, K.37, K.38, K.42, K.43, K.44); o kıyafeti eskitmek o kişiye nasip olmaz (K.4, K.5, K.6, K.7, K.11, K.12, K.22, K.23, K.25, K.34, K.35, K.36, K.37, K.44, K.45).

-Yeni doğmuş bebeğin kıyafetinin üstünde düğme dikilirse bebeğin kısmetinin kapanacağına inanılır (K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.13).

Bütün bu olumsuz bakış açısına ve beklentilere karşın kıyafetin üzerinde düğme dikilmesi gerekiyorsa o zaman beklenen olumsuzluklardan sakınmak ve korunmak için bazı önlemler alınır. Bu önlemler hem düğmeyi diken kişiyi hem de üzerinde düğme dikilen kişiyi korumaya yöneliktir. Bu uygulamalar şöyledir:

-Düğmeyi diken kişiyi korumak için ağzına kalem, çöp gibi cisimler verilerek ısırtılır (K.38). Böylece aklının gitmeyeceğine inanılır.

-Düğme üzerinde diken kişiyi korumak için ağzına sert bir cisim verilir (K.40, K.41); Kibrit çöpü veya kalem ısırtılır (K.15, K.16, K.17, K.22, K.23, K.24, K.33, K.34, K.35, K.36). Kıyafeti üzerindeyken düğmesi dikilen kişi parmağını ısırır (K.11, K.12, K.15, K.16, K.17, K.22, K.23, K.24, K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41). Böylece aklının kaçmayacağına inanılır.

-Üzerinde düğme dikilen kişiye kıyafetinin bir bölümü ısırtılır (K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.48, K.49, K.50). Böylece rızkının kapanmaması sağlanır. Giysinin yakası ısırtılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.25, K.26, K.27, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44). Böylece uğrayacağı belaların önüne geçilir. Ağzına iplik verilerek ısırtılır (K.1, K.2, K.5, K.6, K.7, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.31) veya bez ya da çaput parçası ısırtılır. Üzerinde düğme dikilen kişiye ekmek de ısırtılır (20).

Kişinin kıyafetleri üzerindeyken düğme dikilmesi gerekiyorsa bazı olumsuzluklardan korunmak için uyulması gereken yasaklar vardır. Bunlar şöyledir:

-Bir kişinin kıyafetlerinin üstünde düğme dikiliyorsa konuşulmaz (K.5, K.6, K.7, K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.27, K.28, K.29, K.49, K.50). Konuşulursa konuşanın kısmetinin bağlanacağına (K.11, K.12, K.15, K.26, K.27, K.32, K.33, K.34, K.35); iftiraya uğrayacağına inanılır (K.35, K.36, K.37, K.38, K.39, K.40, K.41).

-Hane dışından birine dikiş (düğme) diktirilmez (K.39).

-Düğmenin şekli ve dikiş biçimi de önemlidir. Dört delikli düğme, çapraz dikişle dikilmez. Dikilirse diken kişinin başına o yıl kötü bir olay geleceğine inanılır (K.11, K.12, K.15, K.16, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.25, K.26, K.34, K.35, K.36, K.37).

Düğme dikmekle ilgili uygulamalarda birçok olumsuz beklenti ile bunlardan korunma ve sakınmada birçok pratik olduğu görülmektedir. “dikme” fiili iki ucu bir araya getirerek sabitleme, biri birine bağlama, düğümlenme, rabt etme göreviyle kullanılır. Bu işlevler ise halk arasında “kıyafet üstteyken dikiş eyleminin” en olumsuz görüntüsü olan “kefen dikme” ile bağlantılı olarak anlamlandırılmıştır.

Ölen kişinin kefeni, cenazenin üzerindeyken sarılır ve dikilir. Üste giyilen son giysi olan kefenin bu şekilde dikilmesi, halk arasında olumsuz bir çağrışım yapmış ve “Bir kişinin kıyafeti üzerindeyken dikiş/düğme dikilmez” yasağını getirmiştir. Kıyafet üstteyken dikiş dikilmesi, ölümü ve birçok olumsuz durumu çekecektir. Burada büyüsel bir bakış açısıyla eski inançlardan “taklit büyüünü” nün izlerine rastlanmaktadır.

Büyü, ilkel insanın görüş ve düşüncesinden kaynaklanmış ve ilkelerin “mana” gücü, “tabu” ları, büyüü oluşturmuştur (Ertop, 1978, s. 8518). Büyünün temelinde kötü ruhlar olan, kötü güçlerden kaçma, iyi ruhlara sığınma düşüncesi yatar.

Büyünün amacı iyi de olabilir kötü de olabilir. Örneğin ak büyü, yağmur yağdırmak, ekinleri büyütmek, avı bereketli kılmak, şeytanı kovmak vb. için bazı dualar okunarak yapılır. Kara büyü ise bir kişinin başına felaket ya da ölüm getirmesi beklenen uygulamalara verilen addır (Tezcan, 1996, s. 121).

J. Frazer’a göre büyüünün dayandığı temel düşünceler ikiye ayrılır:

1. Homeopatik Büyü (Taklit Büyüsü): Benzer benzeri meydana getirir.

2. Kontajiyöz Büyü (Temas Büyüsü): Varlıklar fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyebilirler.

Taklit büyüü işlemlerinde en sık görülen pratikler, yakma, kesme ve parçalama ile ilgilidir. Temas büyüünün özünde ise birinin saçına, tırnağına, kirpiğine, dişine ya da elbiselerinden bir parçaya sahip olan kişinin o kimse üzerinde olumlu ya da olumsuz güçlere sahip olması yatmaktadır (Frazer, 1991, s. 19). Buna göre “benzer benzeri çeker” ilkesi gereği kıyafetin sahibinin hayatına da peş peşe olumsuzluklar çekilecektir. “kefen-ölüm” çağrışımı sebebiyle kıyafet sahibinin ömrünün kısılacacağı düşünülür.

“Dikme” eyleminin bizzat kendisi de “bağlayıcı, sabitleyici ve kısıtlayıcı” bir özellik göstermektedir. Üzerine düğme dikilen kişi, yine “taklit büyüü” nün işleyişi gereği, bu fiilin ifade ettiği olumsuz çağrışımlara maruz kalmaktadır. Bunlar, zihin kapanması, kismetin bağlanması, bunalıma girmek, aklın gitmesi, düğümlenmesi, kaçması, rızkın kismetin bağlanması, kesilmesi ve iftira bela, kötülöklere uğramaktır. Bunlar ise “dikme” fiiliyle simgeleşen “kara büyüü” nün olumsuz sonuçlarıdır.

Olumsuzluklardan sakınmak ve korunmak için yapılan uygulamalar ise “dikme” eyleminin “bağlama, sabitleme, rabt etme” işlevlerini etkisiz kılma amaçlarını taşır. Çünkü bu işlevler olumsuz bir anlamı yüklenmişlerdir. Ana prensip, dikilen birleştirilen, bağlanan bir yere karşılık başka bir yerin açık bırakılması ile olumsuz akışın dengelenmesidir. Dudaklar ile birleştirilen ağız, bu iş için seçilir. İki dudağın açık bırakılmasını sağlayacak sert bir cisim veya kıyafetin bir parçası ağza alınmak suretiyle olumsuz büyüsel çağrışım dengelenir ve kişi kötülöklere korunur.

Hane dışından birisine dikiş diktirilmemesinin nedeni ise İslamiyet öncesi inanç sistemlerinde ve günümüzde önemli bir yeri olan “ev kültü” ile açıklanabilir. Eskiden bugüne gelen inançlarımızda Türk kültüründe ev, ocak kutsaldır ve içinde yaşayan aile ile atalarını simgelemektedir. Eve dışarıdan gelenlerin getirecekleri olumsuzluklar ve kötülüklerden evi korumak için birçok önlem alınır.

Bazı Türk toplulukları, örneğin Volga Türkleri, “öy üyesi” yani “ev sahibi” olarak anılan bir ruha inanırlar. Bu ruh, evi korur, ailenin mutluluk ve refahını sağlamaya çalışır (Çoruhlu, 2011, s. 54)

Bu çerçevede evin dışından birisinin gelerek kıyafeti üzerindeyken birisine düğme ya da başka bir şey dikmesi, niyetinin kötü olması halinde birçok kötülüğü beraberinde getirecektir. Türk inançlarında bu konuyla ilgili birçok sakınma ve korunma uygulaması olduğunu biliyoruz.

2.2. Düğme İliklemek ile İlgili İnanışlar

Kıyafetteki düğmenin iliklenmesi ile ilgili olarak da değişik inanışlar karşımıza çıkar. Bunlar şöyle sıralanabilir.

-Kıyafet üzerindeki düğmeler “doğru” iliklenmelidir. Yanlış ya da ters iliklenen düğmeler, kıyafetin sahibi için birçok olumsuz olayı beraberinde getirir (K.7, K.8, K.16, K.18, K.20, K.21, K.22, K.23).

-Düğmelerini yanlış ya da ters ilikleyen bir kişinin kısmeti bağlanır (K.13, K.14, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22); bahtı kapanır (K.16, K.17, K.18, K.26, K.27, K.28, K.29); o gün tüm işleri aksar, rast gitmez ters gider (K.3, K.7, K.8, K.9, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.22, K.23, K.24, K.25).

-Düğmeleri doğru iliklemek insanı birçok sıkıntıdan kurtarır. Bu yüzden düğmeler aşağıdan yukarı doğru iliklenmelidir (K.19, K.20, K.26, K.27, K.28, K.29, K.30, K.46, K.47, K.48). Bu şekilde düğme iliklenirse yanlış yapılmaz.

-Düğmeyi doğru ilikleyen kişinin ise kısmeti ve bereketi açılır (K.3, K.7, K.22, K.23, K.27, K.28, K.29, K.57, K.58, K.59, K.60).

Düğmelerin iliklenmesi ile ilgili inanışların bir kısmı kıyafet sahibinin kendisine yönelik olarak seyredir. Örneğin:

-Kıyafetler üstten çıkarıldıktan sonra düğmeleri iliklenmez (K.36, K.37, K.38, K.39, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50).

-Dolaptaki kıyafetlerin düğmesi ilikli bırakılmaz (K.13, K.17, K.25, K.30, K.34, K.37, K.38).

-Çamaşır asılırken, katlanırken düğmesi iliklenmez (K.8, K.14, K.18, K.22, K.23, K.24, K.30, K.33, K.34, K.41, K.42, K.43).

-Eğer bu yasaklara uyulmazsa kişinin kısmeti kapanır (K.1, K.2, K.3, K.6, K.7, K.8, K.13, K.17, K.25, K.30, K.34, K.37, K.38). Bu yüzden dolaptaki düğmeler açık bırakılır.

İliklemeyle ilgili inanışların bir kısmı ise kıyafet sahibinin dışındaki kişilerle ilgilidir.

-Yabancı birisinin düğmesi iliklenmez. İliklenirse hem ilikleyen hem de karşıdaki kişinin kısmeti kapanır (K.8, K.14, K.18, K.22, K.23, K.24, K.30, K.33, K.34, K.41, K.42, K.43).

-Birisine dönükken düğme iliklenmez; iliklenirse kısmeti kapanır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19).

-Birisi karşılırken düğme iliklenmez. İliklenirse gelen kişinin kısmeti kapanır (K.7, K.8, K.9, K.10, K.11, K.12, K.33, K.37, K.41, K.45).

Bunların dışında düğme iliklemeyle ilgili yasalara hayatın geçiş evreleri ile ilgili uygulamalarda da rastlanır:

-Yeni doğacak bebek için hazırlanan kıyafetlerin düğmeleri bebek doğana kadar iliklenmez. İliklenirse bebeğin kısmetinin kapanacağına inanılır (K.1, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.24, K.34, K.49, K.50).

-Düğün gecesinde damat, ceketinin düğmelerini iliklemez. İliklerse evlilik hayatında maddi yönden sıkıntılar çeker, kısmeti kapanır (K.5, K.10, K.17, K.26, K.32, K.33, K.42, K.45, K.48, K.49, K.50).

Düğme iliklemenin zamanı ile ilgili de inanış vardır:

-Ezan okunurken düğme iliklenmez (K.22, K.34, K.49, K.50).

Düğme ilikleme ile ilgili uygulamalar, düğmenin ilikleniş şekli, ilikleme zamanı, iliklemenin kişinin kendisine ya da karşısındakine etkileri şeklinde sınıflandırılabilir.

“İlikleme” eylemi, “düğmeyi” bir delikten geçirmek suretiyle sabitleme”, “iki ucu bir araya getirme” hareketidir. İliklemede de dikmede olduğu gibi “taklit büyü” nün “benzer benzeri çeker” ilkesi işlemektedir. Halk arasında, “iki yakası bir araya gelmek” deyimini, maddi olarak işlerin düzelmesi ve belli bir refah seviyesine ulaşmayı karşılır. Burada da düğme ve ilikten geçmesi, iki yakanın kavuşması görünümüyle daha çok hayattaki maddi refaha ulaşmayı simgelemektedir.

Özellikle düğmenin iliklenmesiyle ilgili inanışlarda, her şeyin yasaya uygun yapılmasıyla, kıyafetin sahibinin “kısmetinin açıldığına, rızkının arttığına” inanıldığını görüyoruz. Bu da “düğme” nin şekil itibariyle yuvarlak olmasından kaynaklanan düğme-para benzeşmesini akla getiriyor. Halk arasında düğme, madeni parayı çağırıyor. Olabilir. Bu sebeple düğmeyle ilgili birçok inanışta “rızk, kısmet, bereket” kavramı ön plana çıkmaktadır.

Bu bağlamda; düğmeyi karşısındaki deliğin içine yerleştirme, iliklemedir ve doğru yapılmalıdır. “kısmeti, bereketi, bahtı” simgeleyen düğme, eğer doğru yere yerleşmezse, benzer şekilde kıyafetin sahibi de durumdan etkilenecek ve kısmeti bağlanacaktır.

Kişinin kendi düğmelerini açık ya da kapalı kullanmasındaki ana yasa ise “açık kalan ilikler gibi kişinin kısmeti ve bereketi de açık kalır. Kapanan düğmeler gibi kısmet de kapanır.” düşüncesidir. İslamiyet öncesi inanç sistemlerinde oldukça büyük bir etki gücü olan büyü inanışında bazı büyüler olumlu amaca hizmet ederken (ak büyü), bazı büyüler kötü amaçlıdır (kara büyü).

Kişinin özel eşyalarının ya da vücudundan atılmış bazı parçaların ele geçirilmesiyle o kişiye kara büyü yapılarak istenen olumsuzluklara uğraması, bu inanışa göre mümkündür. Bugün bile bu inanışın izlerine günlük hayatta rastlamaktayız. İşte, giysiler kişinin üzerinde değilken, saklanırken, bakımı yapılırken iliklenmemesi bu düşünceyle ilişkili gibi görünmektedir. Kıyafetler dolaptayken düğmelerinin iliklenmemesi kara büyüünün etkilerinden korunmak için alınan bir önlemdir. Düğmeler, şansı, kısmeti, bereketi simgelediği için bilinçli bir biçimde kapatılmaları kıyafetin sahibine zarar verebilir.

Aynı kural, bir başkasının karşısında düğme iliklerken de geçerlidir. Yabancı birinin karşısında düğme iliklenmesi, niyet kötüyse tehlikeli bir davranıştır. Burada da taklit büyüünün gereği olarak karşı tarafa uygulanan bilinçli ya da bilinçsiz bir kötü

enerji akışı söz konusudur.

2.3. Düğmenin Çatlaması, Kırılması, Kopmasıyla İlgili İnanışlar

Halk arasında “göz değme”, “göze gelme”, “nazara uğrama”, “nazar değmesi” olarak tarif edilen nazar inancı, halk inanışları içerisinde en yaygın olanlarından birisidir. Nazardan korunmak için yapılan uygulamaların en yaygını ise “nazarlık” kullanmaktır (Boratav, 1984, s. 104). Nazarlıklar pasif büyü araçlarıdır. Halk kültüründe sihirsel öğeler taşıdığına inanılan nazarlıklar genellikle göz boncukları biçimindedir. Halk arasında düğme, boncuk, deniz kabukları gibi nesnelere de nazarlık değeri yüklenerek insanları, evleri, hayvanları korumaları beklenir.

Düğmenin kıyafetlerde çatlaması, kırılması ve kopmasıyla ilgili inanışlar, halk arasında daha çok “nazara uğramak” şeklinde algılanmaktadır. Düğmenin nazardan koruması ile ilgili inanışlar şöyledir:

-Kıyafetin herhangi bir yerindeki düğmeler, özellikle de büyük düğmeler, mavi renkli düğmeler, insanları nazara karşı korur (K.5, K.10, K.17, K.22, K.32, K.33, , K.34, K.42, K.45 K.49, K.50).

-Çocuklara nazar düğmesi takılırsa, nazar değmeyeceğine inanılır (K.3, K.7, K.22, K.23, K.27, K.28, K.29, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44).

-Kıyafetlerdeki düğmelerden birisinin değişik dikilmesi nazarı önler (K.7, K.11, K.17, K.22, K.23, K.24, K.32, K.33, K.34, K.42, K.43, K.44).

-Değişik şekillerde ve büyüklükte kesilmiş keçe parçalarının üzerine dikilen mavi renkli düğmeler ve boncuklar, insanları ve evleri nazara karşı korur (K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46).

Nazardan koruyucu olarak görülen düğmenin “kendi kendine” çatlaması, kırılması, kopması ile ilgili şu inanışlara rastlanır:

-Yeni ve güzel bir kıyafetteki düğme kendi kendine çatlar veya kırılırsa kişiye nazar değdiğine inanılır (K.14, K.15, K.16, K.17, K.18, K.19, K.20, K.21, K.22, K.23, K.38, K.39, K.40, K.41, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46).

-Kıyafetteki düğme kırılırsa birilerinin o kişiye iftira attığına inanılır (K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.23, K.24, K.25, K.26, K.28, K.29, K.40, K.43, K.45, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50)

-Kıyafetindeki düğme kırılan kişinin o gün işleri ters gider (K.12, K.13, K.14, K.15, K.16, K.20, K.21, K.22, K.40, K.41, K.42).

-Damat, damatlığını giyerken kıyafetinin düğmesi kırılırsa, evliliğinde mutlu olamayacağına, karısının çenebaz olacağına ve çocuğunun geç olacağına inanılır (K.4, K.5, K.6, K.7, K.8, K.9, K.30, K.31, K.32, K.33, K.38, K.39, K.40, K.41, K.46, K.47, K.48, K.49, K.50).

-Kırık ya da çatlak düğme kıyafette taşınmaz. Taşınırsa, kişiye uğursuzluk getireceğine inanılır (K.15, K.16, K.20, K.21, K.22, K.33, K.34, K.40, K.41, K.42).

Nazar inancı Türk toplumunda İslamiyet öncesi dönemden günümüze kadar etkisini sürdürmüş, birçok çeşidiyle karşımıza çıkan bir inanıştır. Gök boncuk, evlerde, hayvanlarda, insanlarda daima “kötü bakışların” yıkıcı etkilerinden korunmanın bir yolu olarak tılsım görevi görmüştür. Gök boncuğun olmadığı yerde, onun işlevini üstlenecek başka malzemeler bu boşluğu doldurmuştur.

Düğme, şekli ve özellikle mavi rengi seçilirse rengi itibariyle nazar boncuğunun işlevini yüklenen bu unsurlardan bir tanesidir. “Kırılma, kopma, çatlama eylemleri, yapıları gereği olumsuz anlam yükledürler. Özellikle de bu eylemler “dışarıdan bir etki olmadan”, “kendiliğinden” oluyorsa, halk arasında “nazara uğramak”, “nazar değmesi” şeklinde anlamlandırılırlar.

İnanışın kökeninde, “kırılma, kopma, çatlama” eylemlerinin olumsuzluğunun, kişinin günlük hayatının akışını da etkileyerek olumsuz çevireceği düşüncesi yatar. Nazar değmesi, iftiraya uğramak, işlerin yolunda gitmemesi gibi endişeler yüzünden kırık, çatlak düğmeler kıyafette taşınmaz. Kırık ve çatlak düğme simgesinde, hayatın çeşitli olgularında, kırık ve çatlakların yer alabileceği endişesinin izleri görülür.

2.4. Düğmenin Kaybolması ile İlgili İnanışlar

Düğmenin kaybolması ya da düğmeyi kaybetmekle ilgili şu inanışlara rastlanır:

-Düğme dikileceği zaman kaybedilirse, kötü şeylerin olacağına inanılır (K.23, K.24, K.25, K.26, K.30, K.32, K.35, K.39, K.40, K.44, K.47).

-Kıyafetlerinde eksik düğmesi olan genç kızların kısmetlerinin kapanacağına inanılır (K.26, K.27, K.28, K.32, K.33, K.34, K.35)

Daha önce de ifade edildiği gibi düğme şekli itibariyle “parayı” çağrıştırmaktadır. Bu sebeple de halk arasındaki inanışlarda genellikle kısmet getiren bir nesne olarak görülmektedir. Kıyafetteki düğmenin ya da kıyafete dikilecek düğmenin kaybedilmesi ise bu simgeye paralel olarak, kısmetin kaybedilmesi biçiminde anlamlandırılmaktadır.

2.5. Düğmenin Bulunması ile İlgili İnanışlar

Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı; kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler; çevresindeki nesnelere, kişiler, hayvanlar; uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir (Boratav, 1984, s. 94).

Yolda ya da yerde “düğme bulma” ile ilgili inanışlar, halk arasında bazen olumlu bazen de olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Bunlar şöyle sıralayabiliriz:

-Yolda düğme bulan kişinin kısa zamanda herhangi bir yerden kısmet bulacağına ve zengin olacağına inanılır (K.16, K.17, K.18, K.22, K.23, K.24, K.25).

-Yolda düğme bulmanın kişiye uğur ve şans getireceğine inanılır (K.8, K.14, K.18, K.22, K.23, K.24, K.30, K.33, K.34, K.41, K.42, K.43).

-Yolda düğme bulmak, onu yerden almak, kişiye fakirlik getirir (K.8, K.12, K.13, K.24, K.30, K.31, K.34, K.43, K.44, K.45).

Dinsel ve büyüsel içerikli işlemler içinde yer alan fal, kehanet, rüya yorumları, burada “gelecekte haber verme” amacıyla kullanılmaktadır.

İnsanlığın en yaygın, en devamlı ve en eski folklor verimlerinden birisi olan fal (Duvarcı, 2001, s. 125), insanın geleceğe olan merakı sonucunda pek çok yöntemi geliştirilmiş olan bir uygulamadır. (Boyras, 2006, s. 3).

Fal, genelde ya bazı alet ve vasıtalarla ya da bazı yöntemlerle tahminde bulunma, içinde bulunulan zamanla ve gelecekle ilgili yorumlar yapma işidir (Aydın, 1995, s. 135).

“Düğme bulmak” halk arasında “tahmin” lerde de kullanılarak merak edilen

soruların cevabı, bulunan düğmenin niteliklerine göre anlamlandırılarak verilir.

-Hamile kadınlar, doğacak çocuklarının cinsiyetini tahmin etmekte düğmeden yararlanırlar. Yerde erkek düğmesi bulan hamilenin erkek çocuk, kadın düğmesi bulan hamilenin kız çocuk doğuracağına inanılır (K.1, K.4, K.8, K.12, K.13, K.14, K.20, K.23, K.24, K.31, K.32, K.33).

-Hamile bir kadın yerde kadın düğmesi bulursa kız çocuk, demir bulursa erkek çocuk sahibi olacağına inanılır (K.13, K.15, K.27, K.33, K.34, K.37, K.38, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47).

-İçli köfte yapılırken birinin içine siyah, başka birine beyaz düğme konulur. Beyaz düğmeyi bulan kişinin kismetli, siyah düğmeyi bulan kişinin kismetsiz olduğuna inanılır (K.11, K.12, K.15, K.20, K.24, K.37, K.38, K.45, K.46, K.47).

Düğmenin halk arasında “kısmeti, parayı şansı simgelediği, inanışlara bakarak söylenebilir. Önceki bölümde, düğmenin kaybedilmesi nasıl olumsuz bir beklentiyle şansın, kısmetin kaybedilmesi gibi algılanıyorsa, burada da simgelediği anlamlar gereği, “düğmenin bulunması”, paranın, kısmetin, zenginliğin bulunması olarak algılanmaktadır.

Düğmeyi bulmak genel olarak olumlu değerlendirilir. Bazı çevrelerde buna olumsuz bir anlam yüklenmesinin ise “düğmeyi kaybetmek” eylemi ile ilişkili olmasına bağlıyoruz. Mantık olarak burada bulunan düğme, başka birisinin kaybetmiş olduğu düğmedir. Düğmeyi kaybetmek o kişiye kötü bir şans ve kismetsizlik getirmiştir. O halde o kötü şans, düğmenin alınmasıyla yeni sahibine geçebilir ve “temas” yoluyla uğursuzluğu o kişiye aktarabilir. Burada da büyüsel yaklaşımdan “temas büyüünün” ilkelerinin işletildiği düşüncesini taşıyoruz.

İleriyi görebilmek, gelecekte neler olacağını bilebilmek tüm insanlığın ortak istekleri arasında yer alır. Bilim ve teknolojinin günümüz seviyesinin çok altında olduğu yıllarda ise halk arasında bunu tayine yönelik pek çok uygulama ve inanışa rastlanır. Düğme, bu tahmin araçlarından birisi olarak karşımıza çıkar. Burada düğmenin renginin ve biçiminin sembolik olarak değer kazandığını görüyoruz. Birçok toplumda ak/beyaz, renk olarak genellikle iyiliği simgelerken kara/siyah kötülüğün simgesi olmuştur. Bu çerçevede siyah düğme kismetsizliği, beyaz düğme kısmeti simgeler. Demir, ateşle ilendiğinde savaş aletlerine dönüşür. Bu yüzden demir, erkek egemen “ataerkil toplum” un en önemli simgesidir.

SONUÇ

Düğme ile ilgili inanışların değerlendirildiği bu çalışmada, elde edilen malzeme, öncelikle, “düğme”nin ifade ettikleri bağlamında hangi sembolik anlamları karşıladığı yönünden incelenmiştir. Sonra da düğme ile ilgili “eylemler”in ifade ettiği semboller açısından malzeme değerlendirilmiştir.

Buna göre düğme şekli ve yapısı itibarıyla genel olarak “para”ya benzetilmiş, çift sayıda, açık renkli, büyük ebatlardaki, düğmelerin varlığının kişiye zenginlik, kısmet, şans uğur getirdiği inancı halk arasında yaygın olarak kabul görmüştür. Bunun aksine tek sayıda, eksik, kopmuş, kaybolmuş, koyu renkli düğmelerin ise kişiye nazar, uğursuzluk, kismetsizlik getirdiği inancı kabul edilmiştir. Düğmenin varlığı iyi, yokluğu kötü sayılmıştır.

Düğme ile ilgili “eylemler” ise o eylemlerin anlamlarıyla doğru orantılı olarak ilişkilendirilmiş, olumsuz anlamlı fiillerle yan yana gelen “düğme” olumsuz anlamlar

yüklenmiştir.

“Dikme ve ilikleme” fiilleri “bağlama, birleştirme, rabt etme” işlevlerini üstlenmiş ve düğmenin sahibine çeşitli olumsuzluklar getirmiştir. Ömür eksikliği, akıl eksikliği, kısmetsizlik, çeşitli kötülükler bunlar arasında sayılabilir. Bu iki fiille ilişkili uygulamalarda taklit büyüünün “benzer benzeri çeker” ilkesi ile “kara büyü”nün işleme prensiplerinin hâkim olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Araz, R. (1995). *Harput'ta eski Türk inançları ve halk hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Aydın, M. (1995). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 12, 134-138, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bahadır, Sedat (2005), *Hatay'da Türk Halk İnançları*, (Doktora tezi), Ankara, Gazi Ün. Sos Bil. Enst.
- Ağcalar Bali, A. (2014)
- Bayatlı, N. Y. (2012). *Irak Türkmen folklorunda halk inançları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boyraz, Ş. (2006). *Fal kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Cevizci, A. (1996). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Ekin Yayınları.
- Çıblak, Nilgün (2001), *İçel Tahtacıları-Dini İnanışları ve Dini Törenler, Halk Kültürü, Anonim Halk Edebiyatı, (Doktora Tezi), Adana, Çukurova Üni. Sos. Bil. Ens.*
- Çobanoğlu, Özkul (2003), *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, 1.baskı, Ankara, Akçağ Yay.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk mitolojisinin ana hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Duvarcı, A. (2001). Fal geleneğinin değerlendirilmesi. *Erdem 13, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı I*, 117-129. Ankara: Can Ofset.
- Ergun, P. (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ertop, K. (1978). Anadolu büyüler. *TFA*, C. 18.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1998). *Anadolu inançları*. İstanbul: Toplumsal Dönüm Yayınları.
- Frazer, J. (1991). *Altın dal dinin ve folklorun kökenleri I*. İstanbul, Payel Yayınları.
- İnan, A. (1972). *Tarihte ve bugün Şamanizm*. Ankara: TTK Yayınevi.
- Kalafat, Y. (2006). *Doğu Anadolu'da eski Türk inanışlarının izleri*. Ankara: Ebabil Yay.
- Kirman, M. A. (2004). *Din sosyolojisi temelleri sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2000). *Alevi ve Bektaşî inançlarının islam öncesi temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sever, Mustafa (2001), *Mersin ve Yakın Çevresi Halk İnançları ve Halk Hekimliği*, (Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üni. Sos. Bil. Ens.
- Şenesen, İ. (2014), *Adana Halk İnançlarında Eski Türk İnanışlarının İzleri*, (Doktora Tezi), Adana, Çukurova Üni. Sos. Bil. Ens.
- Tanyu, H. (1987). *Türklerde taşla ilgili inançlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tezcan, M. (1996), *Kültürel Antropoloji*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: TDK Yayınları.

Kaynak Kişiler

- K. 1 :** Hüseyin Karabulut, 1962- Karaisalı(Kırıklı), ilkokul, emekli, evli, 16 Nisan 2013 tarihinde kişinin Karaisalı'nın Kırıklı Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme.
- K. 2 :** Meral Karabulut, 1961-Kırıklı, ilkokul, ev hanımı, evli, 16 Nisan 2013 tarihinde kişinin Karaisalı'nın Kırıklı Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme.
- K. 3 :** Songül Karabulut, 1961-Kırıklı, ilkokul, ev hanımı, evli, 16 Nisan 2013 tarihinde kişinin Karaisalı'nın Kırıklı Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme
- K. 4 :** Hamdi Bozkurt, 1961-Kadirli(Osmaniye), lise, emekli memur, evli, 20 Nisan 2013 tarihinde kişinin Adana(Seyhan) Sarıhamzalı mahallesindeki evinde yapılan görüşme.
- K. 5 :** Şükran Bozkurt, 1960- Ceyhan(Adana), ilkokul, ev hanımı, evli, 20 Nisan 2013 tarihinde kişinin Adana(Seyhan) Sarıhamzalı mahallesindeki evinde yapılan görüşme.
- K. 6 :** Murat Duran Bozkurt, 1961-Seyhan(Adana), üniversite, kaynakçı, bekâr, 20 Nisan 2013 tarihinde kişinin Adana(Seyhan) Sarıhamzalı mahallesindeki evinde yapılan görüşme.
- K. 7 :** Güldane Eroğlu, 1957- Ceyhan(Adana), ilkokul, ev hanımı, evli, 21 Nisan 2013 tarihinde kişinin Adana(Seyhan) Belediye evleri mahallesindeki evinde yapılan görüşme
- K. 8 :** Ünzile Döğër, 1965- Bulgaristan, ilkokul, ev hanımı, dul, 22 Nisan 2013 tarihinde kişinin Kozan'ın Kamışoba Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme.
- K. 9 :** Nazmiye Ağzıdeli, 1963-Andırın(K.Maraş), ilkokul, ev hanımı, evli, 22 Nisan 2013 tarihinde 7 Mart mahallesi 404 sok. nu:4/4 adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 10 :** Mahmut Ağzıdeli, 1961- Andırın(K.Maraş), ilkokul, lastikçi, evli, 22 Nisan 2013 tarihinde 7 Mart mahallesi 404 sok. nu:4/4 adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 11 :** Cemile Kıyıkçı,1944- Andırın(K.Maraş), evli, ev hanımı, 22 Nisan 2013 tarihinde 7 Mart mahallesi 404 sok. nu:4/4 adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 12 :** Hasibe Türkmenoğlu, 1939-Kadirli, okumamış, evli, ev hanımı, 24 Nisan 2013 tarihinde Kadirli'nin Karatepe köyünde yapılan görüşme
- K. 13 :** Cemile Gündüz, 1969- Ceyhan(Adana), ortaokul, ev hanımı, evli, 23 Nisan 2013 tarihinde kişinin Ceyhan'daki evinde yapılan görüşme
- K. 14 :** Mansur Bozer, 1965-Kadirli, lise, evli, işçi, 22 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Gültepe mah. 368 sok. No: 4 Sarıçam adresindeki evinde yapılan görüşme.
- K. 15 :** Şenel Dikbaş, 1951-Ceyhan(Adana), ilkokul, ev hanımı, dul, 25 Nisan 2013 tarihinde kişinin Kazım Karabekir Mah. 4261 Sok. No:21 Yüreğir adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 16 :** Semiha Kırmızıdam, 1940-Seyhan(Adana), öğrenim yok, mesleği yok, dul, 29 Nisan 2013 tarihinde kişinin Yumurtalık'taki evinde yapılan görüşme
- K. 17 :** Gülhan Yıldırım, 1968-Yumurtalık(Adana), ilkokul, ev hanımı, evli, 29 Nisan 2013 tarihinde kişinin Toros Mah. 78004 Sok. Harran Apt. No:6 adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 18 :** Hasan Yıldırım, 1963-Yüreğir(Adana), ilkokul, emekli, evli, 29 Nisan 2013 tarihinde kişinin Toros Mah. 78004 Sok. Harran Apt. No:6 adresindeki evinde yapılan görüşme.
- K. 19 :** Ümren Karaca, 1943-Adana, ilkokul, ev hanımı, evli, 30 Nisan 2013 tarihinde kişinin Baraj Yolu Ziyapaşa Mah. 67003 sok. no:13 Seyhan/ Adana adresindeki evinde yapılan görüşme.

- K. 20 :** Şadi Akday, 1957-Adana, ortaokul, memur, evli, 01 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Belediye Evleri Mah. 84109 sok. Kat:2 Çukurova-Adana adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 21 :** Şermin Akday, 1960-Adana, ilkokul, ev hanımı, evli, 01 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Belediye Evleri Mah. 84109 sok. Kat:2 Çukurova-Adana adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 22 :** Süreyya Süzer, 1948-Karaisalı, öğrenim yok, ev hanımı, evli, 07 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Ova mah. 44162 sokak ev no 6 Seyhan'daki evinde yapılan görüşme
- K. 23 :** Gülseren Demir, 1939-Karataş, öğrenim yok, ev hanımı, evli, 07 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Ova mah. 44162 sokak ev no 6 Seyhan'daki evinde yapılan görüşme
- K. 24 :** Güngör Kutur, 1958-K.Maraş, ilkokul, ev hanımı, dul, 19 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Adana Belediye evleri mahallesindeki evinde yapılan görüşme
- K. 25 :** Elif Sofu, 1957-Adana, lise, emekli, evli, 22 Mayıs 2013 tarihinde kişinin Kenan Evren Bul. Toros mah. Akasya Apt. Kat: 1 No:2 Çukurova/Adana adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 26 :** Döndü Yılmaz, 1959- Kadirli(Osmaniye), lise, emekli hemşire, evli, 23 Mayıs 2013 tarihinde kişinin 100.yıl mah. Manolya apt. Çukurova/Adana'daki evinde yapılan görüşme.
- K. 27 :** Adnan Günaltın, 1968- Çevlik, lise, forklift operatörü, evli, 26 Mayıs 2013 tarihinde yapılan görüşme
- K. 28 :** Songül Günaltın, 1950- Bekirli, ilkokul, ev hanımı, evli, 26 Mayıs 2013 tarihinde yapılan görüşme
- K. 29 :** Fadime Günaltın, 1950- Bekirli, ilkokul, ev hanımı, evli, 26 Mayıs 2013 tarihinde yapılan görüşme
- K. 30 :** Fatma Ay, 1956- Bekirli, ilkokul, terzi, evli, 26 Mayıs 2013 tarihinde yapılan görüşme
- K. 31 :** Mustafa Tekeli, 1946-Tarsus, üniversite, öğretmen, evli, 20 Haziran 2013 tarihinde kişinin Yeşil Mah. 4228 Sok. No: 8 Tarsus adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 32 :** Eşe Abbak, 1957-Tarsus, öğrenim yok, terzi, dul, 28 Haziran 2013 tarihinde kişinin Tarsus'un Belen Köyü Orta mahallesindeki evinde yapılan görüşme
- K. 33 :** Ayten Şölen, 1968- Adana, ilkokul, terzi, evli, 28 Haziran 2013 tarihinde kişinin Akkapı Mah. 12054 Sok. No:8 Seyhan/Adana adresindeki evinde yapılan görüşme
- K. 34 :** Mehmet Keçe, 1956-Mağara(Tufanbeyli), okur-yazar, emekli, evli, 8 Ekim 2013 tarihinde Tufanbeyli Çeşmebaşı kahvesinde yapılan görüşme.
- K. 35 :** Nurcan Özlü, 1959-Saimbeyli, ilkokul, terzi, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Saimbeyli'deki yayla evinde yapılan görüşme.
- K. 36 :** Sebahat Özlü, 1955-Saimbeyli, ilkokul, ev hanımı, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde yayla evinde yapılan görüşme.
- K. 37 :** Ahmet Oğuz, 1937-Saimbeyli, ilkokul, emekli terzi, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Saimbeyli Belediyesi Çayevinde yapılan görüşme.
- K. 38 :** Zeliha Papatya, 1957-Saimbeyli Çatak Köyü, ilkokul, terzi, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Kızılağaç köyü/ Fahri Ekren'in evinde yapılan görüşme
- K. 39 :** Ahmet Ekren, 1948-Saimbeyli, ilkokul, emekli, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Kızılağaç Köyü'ndeki kendi evinde yapılan görüşme
- K. 40 :** Celal Polat, 1937-Saimbeyli, ilkokul, emekli, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Ahmet Ekren'in Kızılağaç Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme

- K. 41** : Fatma Polat, 1945-Saimbeyli, okur-yazar, ev hanımı, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Ahmet Ekren'in Kızılağaç Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme.
- K. 42** : Fahri Ekren, 1945-Saimbeyli, ilkokul, emekli, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Kızılağaç Köyü'ndeki kendi evinde yapılan görüşme.
- K. 43** : Ulviye Ekren, 1951-Saimbeyli, ilkokul, terzi, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Kızılağaç Köyü'ndeki kendi evinde yapılan görüşme.
- K. 44** : Lütfi Polat, 1943-Saimbeyli, ilkokul, emekli, evli, 9 Ekim 2013 tarihinde Durdu Ekren'in Kızılağaç Köyü'ndeki evinde yapılan görüşme.
- K. 45** : Fatma Yurtçu, 1942-Pozantı, okur-yazar, ev hanımı, evli, 10 Ekim 2013 tarihinde Pozantı Hamidiye Köyü'nde M.Ali Akbay'ın evinde yapılan görüşme.
- K. 46** : Fatma Akbay, 1948-Pozantı, okur-yazar, terzi, evli, 10 Ekim 2013 tarihinde Pozantı Hamidiye köyündeki kendi evinde yapılan görüşme.
- K. 47** : Fatma Özer, 1936-Pozantı, okur-yazar (Osmanlıca), ev hanımı, evli, 10 Ekim 2013 tarihinde Pozantı Hamidiye Köyü'nde M.Ali Akbay'ın evinde yapılan görüşme.
- K. 48** : M. Ali Akbay, 1948-Pozantı, ilkokul, çiftçi, 10 Ekim 2013 tarihinde Pozantı Hamidiye Köyü'ndeki kendi evinde yapılan görüşme.
- K. 49** : Mehmet Akbay, 1970-Pozantı, ilkokul, köyün muhtarı, evli, 10 Ekim 2013 tarihinde Pozantı Hamidiye Köyü'ndeki kendi evinde yapılan görüşme.
- K. 50** : Mustafa Taşar, 1965-Adana, ilkokul, terzi, evli, 12 Ekim 2013 tarihinde kişinin Toros Mah. 78096 Sok. Altan Aydın Apt. B Blok No: 11/22 Çukurova adresindeki evinde yapılan görüşme.